

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה רביעית: גליון לג | שבת קודש פרשת קדושים | ג אייר ה'תשפ"ד

עלה חוב

בענין פריעת בעל חוב מצוה

ע"פ ספר קול יעקב על מסכת כתובות, מאת הרה"ג ר' יעקב פורמאן שליט"א

והין צדק יהיה לכם (יט, לו).

איתא בגמרא (כתובות פו, א), אמר ליה רב כהנא לרב פפא, לדיך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אמר לא נוחא לי דאיעביד מצוה מאי, אמר ליה תנינא וכו' אבל במצות עשה וכו' כופין אותו עד שתצא נפשו. ופירש רש"י וז"ל, פריעת בע"ח מצוה - מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק, עכ"ל.

ובתוס' (ד"ה פריעת בעל חוב מצוה) כתבו בדאיכא אחריות נכסים איירי דאז מצוה לפרוע חובת אביהן, אבל בדליכא אחריות נכסים ליכא על היתומים אלא מצות כיבוד אב ואין כופין.

איברא שהרמב"ן בקידושין (דף יג, ב) כתב דרב פפא סבירא ליה שעבודא לאו דאורייתא, ולהכי כדי לכפות לגבות חובו בעינן לאתויי עלה מדין כופין על המצות. אלא דלכאורה דבריו צ"ע, דהרי בתוס' הוכיחו דהא דכופין ליתמי הוא רק בדאיכא אחריות נכסים, ולדברי הרמב"ן דסבירא ליה לרב פפא שעבודא לאו דאורייתא מאי נפקא מינה אם יש לו אחריות נכסים או לא.

ונראה בזה ובהקדמ, דבחיודושי מרן ר"ז הלוי ייסד דיסוד הגבייה מנכסים משועבדים הוא משום דמבטל מקחו של הלוקח מכאן ולהבא, וכאילו חוזרים השתא הנכסים למוכר, וגובה המלוה מיניה, עכ"ד. ונראה הביאור דבריו, דיסוד דין גביית שעבוד נכסים הוא דיש לו למלוה זכות בנכסים לגבות חובו, והיינו הממוני גבך דזהו עיקר החוב, ואם אין מתבטל המקח והקרקע אצל הלוקח, לא שייך גביה הממוני גבך.

אלא דכל זה נוחא היכא דגובה מלקוחות, אבל כשגובה נכסים משועבדים מהיורשין, הרי לא שייכא בהו מה שכתב הגרי"ז דהמקח בטל והדרא הקרקע למוכר, ואם כן היאך גובה החוב מרשות היורשין.

ונראה מבואר מזה, דתחילת דינא דירושה הוא דהיורש נעשה הבעלים על רשותו של אביו והוא במקום אביו, ולהכי יכול המלוה לגבות מהם מכח שעבוד הגוף שהיה לו על אביו וגובה הממוני גבך שנמצא ברשותו של האב. אלא דאחר שקמו היתומים תחת אביהם, ממילא נכנסו הנכסים גם לרשותא דיתמי עצמם, ולזה בעינן לשעבוד נכסים כדי שיוכל לטרוף מן היורשים. ואם כן יש לומר אף גבי גבייה מיתמי כמו שכתב הגרי"ז, דעל ידי שעבוד הנכסים בטלה זכיית היורשים בנכסים וחזרו לרשותא דאבוהון [דקיימא אצל היורשים], ושוב מצי לגבות חובו מרשות האב.

ולפי זה יתיישב היטב מה שכתב הרמב"ן דלרב פפא שעבודא לאו דאורייתא, והקשינו דאם כן מאי נפקא מינה

אי אית להו ליתמי נכסים שיש להם אחריות. דלפי מה שנתבאר יש לומר דאפילו ל"מ"ד שעבודא לאו דאורייתא הא איכא שעבוד נכסים מדרבנן, ואף דלא אלים שעבוד דרבנן למיחל דין כפייה, מ"מ מהני למיחל דין טריפא בנכסים, ועל ידי זה דיינינן ביטול רשות היורשים בירושה והדרי הנכסים לעזבוננו של האב, ומאחר והיורש קם תחת אביו לענין זכייתו בנחלה, לפיכך חיילא עליו מצות פריעת בעל חוב כיון דהממוני גבך דהמלוה קיימא ברשות האב הנמצאת אצל היורש. אמנם זהו דוקא בדאיכא קרקע, אבל בדליכא כי אם מטלטלי דלא משתעבדי ולא חייל טריפא על זכיית היורש בנכסים, ככהאי גוונא אף על גב דזכייתו בנכסים היא מכח אביו, מכל מקום ליכא רק מצות כיבוד אב לחודא ולא מצות פריעת בעל חוב.

הגר"ר יעקב פורמאן שליט"א

הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל

עלה אב

הבטיח לאביו שלא ילמד מאוחר בלילה

ע"פ שו"ת דברי חכמים אוצר הלכות ושו"ת שעלו מתוך משא ומתן עם גדולי הדור והוראה בד' חלקי שו"ע ועניני השקפה, מאת הרב חיים אריה זאב גינזברג שליט"א

איש אמו ואביו תיראו (יט, ג).

הגר"ח"פ שיינברג: בחור שהבטיח לאביו שלא ילמד מאוחר בלילה מטעמי בריאות, ועכשיו רואה שזה מפריע ללימודו, לא יפר את ההבטחה בלי רשות אביו כיון שיש בזה משום חילול השם. והוסיף ונתן עצה, שיתקשר לאביו או יכתוב לו, שהוא ב"ה בקו הבריאות כפי דעת הרופא, ומבקש רשות להמשיך זמן לימודו לאט לאט בהדרגה גם בשעות הלילה.

הגר"ש"ז אורבאך: כיון שאביו דואג על בריאותו ויודע טבעו, בודאי צריך לשמוע לו. והאמת היא שיש הרבה בחורים שלא הולכים לישון בזמן, ונעשים חולים ח"ו.

הגרא"מ שך: אין זה שאלה כלל, דלכתחילה אין לבחור להתאחר בלימודו אחר השעה 11 בערב, ובדיעבד לא יאוחר מהשעה 12 בלילה. וטוב יותר לקום מוקדם בבוקר ללמוד. על כן אף לולא ציווי אביו, האחריות מוטלת על הנהלת הישיבה לראות שהבחורים לא לומדים מאוחר בלילה.

הגרי"ש אלישיב: אין לאביו דעה בזה כלל, והכל תלוי בבריאותו כפי שקבע הרופא והנהלת הישיבה מה נחשב היזק ומה טוב בשבילו.

הגרי"י קניבסקי: יש ענין גדול ללכת לישון מוקדם ולעמוד השכם בבוקר ללמוד. ומה שאנשים חושבים שעיקר הלימוד הוא בשעות הלילה, הוא טעות, דאדרבה דעתו יותר צלולה וראשו רענן בבוקר. והגם שאדם צריך לישון שמונה שעות בלילה, אין זה צריך להפריע לו לקום באשמורת. ורצון אביו הוא נכון וטוב לו בגשמיות וברוחניות.

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו וערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א		ערב שבת		ליל שבת		יום השבת		מוצאי שבת	
1:30	הדלקת נרות	7:43	סו"ז קר"ש מג"א (לפי האופק) וגר"א	8:31/9:19	ג' כוכבים קטנים רצופים (8.5 מעלות)	8:49	מנחה גדולה (גר"א וגר"ז)		
4:27	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	8:01	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"א	9:58/10:30	ע"ב דקות	9:15	ט' שעות (להתחלת סעודה)		
5:03	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	6:53-7:53	חצות (סעודת שבת להב"ח)	12:53	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	9:39	מנחה קטנה (איסור מלאכה)		
6:32/6:57	זמן קר"ש לערבית, ולספירת העומר	8:42	שקיעת החמה	8:02	צאה"כ (שמינית היום) אכטיל	9:50	פלג המנחה (גר"א וג"א מג"א לפי אופק)		

בגליון הקודם האריך הרב צבי פינקלשטיין בדברי המשגיח שהביא ח' מקומות שהתורה צותה שלא להתערב בגויים, והוסיף הרב הנ"ל עוד ב' מקומות בפ' אחרי וקדושים. לכאורה נראה דהם ב' עניינים ושפיר לא הביאם המשגיח, דכל המקורות שהביא המשגיח מיירי לגבי ארץ ישראל, להזהיר את כלל ישראל שארץ ישראל תהא נקיה מכל השפעה מחוץ לארץ ומהאומות, שזו אחת ממעלות א"י שכלל ישראל לעצמם הן עם לבדד ישכון וזהו בא"י, אולם בגלות כתיב "וישא ידו להם להפיל אותם במדבר. ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות" (תהלים קו, כו-כז), וכן ביחזקאל (כ, כג) "גם אני נשאתי את ידי להם במדבר להפיץ אתם בגוים ולזרות אותם בארצות", ופרש"י כדכתיב בפרשת ואתחנן (ד, כה-כז) "כי תוליד בנים ובני

בגליון פרשת אחרי-מות כתב הרב דוד גרוס שליט"א בפשטות שמותר לשמוע מוזיקה בספירת העומר אם אינו להנאה בעלמא. יש להעיר, שבתשובת הגר"י בעלסקי זצ"ל שציין לו הרב גרוס, כתב וז"ל, אבל יעשה זאת בישוב הדעת במידה ומשקל ולא יתיר הרצועה לגמרי. ומה טוב היה להמנע מהלשמש אף בקולא זו, אם לא בהתייעצות ברב מובהק ובעל הוראה, כי בענין זה הקלות ראש מצויה מאוד, וכל אחד יוסיף קולא עד שייוחדא ימי אבילות לימי ששון ושמחה, עיי"ש עוד. ועוד אציין לתשובת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל "אג"מ או"ח ח"א סימן קסו) שכתב שאפילו כל השנה אסור לשמוע זמר על ידי כלי, אם לא בסעודת מצוה.

בברכה, יורא צבי ליטאקאוויטש

בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להכעיסו. העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה לא תאריכין ימים עליה כי השמד תשמדון. והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה". מפורש דזהו אחד מענייני הגלות שכלל ישראל יהיה מעורב עם הגוים. אבל הני ב' איסורים שהביא הרב הנ"ל "ובחקותיהם לא תלכו", ו"לא תלכו בחוקת הגוי", הוא ציווי על כל אדם בין בא"י וכל שכן בגלות שלא יעשה כהגוים. משא"כ הח' מקומות ביסודם שייכים לציבור, לעמוד שלא יאה מקום לאומות בא"י, ואדרבא יסוד הענין הוא הוא שלא נבוא לידי נסיון ולא נלך בחוקתיהם, וממילא הוזהרהו לעקור כל הגוים מא"י.

קאמן ז"ל

לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (יט, יג).

האיסור להלין שכר שכיר נאמר בפרשת קדושים [ויקרא יט, יג] ונשנה בפרשת כי תצא [דברים כד, טו], ובפרשת כי תצא נאמר טעם לחיוב התשלום בזמנו משום ש'ואליו הוא נושא את נפשו'. ואמרו בגמרא [ב"מ קיב, א], לכדתניא, ואליו הוא נושא את נפשו, מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן 'ומסר את עצמו למיתה', לא על שכרו, ע"כ. ומשמע שתנא דברייתא מפרש הפסוק כפשוטו שפועל זה מסר עצמו למיתה ממש. ולכאורה צ"ע דהלא אסור לאדם להסתכן בעצמו. ובאמת כבר דן בזה הנודע ביהודה בתשובתו הידועה [מהדו"ת יו"ד סימן י'] אודות צידת בהמות וחיות, שסיים תשובתו וז"ל, ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה, ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, ורחמנא אמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וכו'. ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה התירה וכו' והתורה אמרה

ואליו הוא נושא את נפשו וכו', אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד וכו', עכ"ל. ומתוך דבריו נראה שנקט דמותר לאדם לסכן עצמו לצורך פרנסתו. וכדבריו משמע בשו"ת אבני נזר [לט, ד] ובשו"ת מהר"ם שיק [סימן פח]. אך צ"ע הלא מקרא מלא דיבר התורה - ונשמרתם מאוד לנפשותיכם.

והנה באגר"מ [חור"מ ח"א סימן ק"ד] נשאל לגבי מי שמתפרנס שאחד מכמה אלפים

מסתכן בו. והשיב להתיר על פי הגמרא הנ"ל, שכל שעושה לצורך פרנסה מותר אף במקום דאיכא חשש רחוק לסכנה. אמנם יש לדקדק שהתיר רק כאשר החשש הוא אחד מכמה אלפים, ומשמע שבמקום שאין צורך פרנסה אסור להכניס עצמו אפילו למצב כזה. אמנם בשו"ת רעק"א [סימן ס'] כתב שבחשש סכנה של אחד מאלף לא דיינינן ליה כמצב סכנה או אפילו ספק סכנה. וכן מצינו במגיד משנה [שבת ב"א], שילדת אינה כחולה שיש בה סכנה ממש וצריך לחלל שבת בשינוי אם אפשר, משום שהלידה היא דבר טבעי ואין אחד מאלף מתים מחמת הלידה, עכ"ד. ומשמע שאחד מאלף לא נחשב סכנה להתיר איסור תורה בשופי, אלא אם כן אי אפשר לשנות.

והעולה מהנ"ל, דלהנב"י ודעימיה מותר לאדם להכניס עצמו לצורך פרנסה אפילו למצב של סכנה ממש, אך לפי האגרות משה יתכן שלא הותר אלא אם הוא צד רחוק כגון אחד מכמה אלפים. ומאידך גיסא מרעק"א ועוד משמע דצד סכנה של אחד מאלף לא חשיב סכנה כלל - ולכל אדם מותר להכניס עצמו למצב כזה. וצריכים לברר מה אכן חשיב מצב סכנה לפי רעק"א. ובמושכל ראשון נראה שתלוי במנהגו של עולם, דכל מה שדרך העולם לא לחוש לו, נכנס בכלל "שומר פתאים ה'" ולא מיקרי סכנה. וכן לכאורה מוכח מהסוגיא בברכות דארבעה צריכים להודות, ומהם יורדי הים והולכי מדבריות, מבואר להדיא דאף דחשיב מקום סכנה - שהרי צריך להודות, מ"מ מותר ללכת שם, ומשמע דמותר בכל אופן גם שלא לצורך פרנסה, ובע"כ דכיון שכן הוא מנהג העולם שוב לא חשיב הדבר כמצב סכנה שייאסר לו לעשותה, ומהאי טעמא מותר לנסוע באוירון ובמכונית. ומעין זה כתב בשו"ת מנחת שלמה [ח"ב סימן ל"ז].

הגר"ש אייזנבאך זצ"ל. הגרא"מ שך זצ"ל. והגר"ש אייזנבאך זצ"ל

continued from page 4 dubious to assume that it would drive him to honor her more.

4. **קידושין לא, א:** תני תנא קמיה דרב נחמן בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו וכו' The Tanna is warning against a lack of kavod. Paining – tzaar – is the diametrical opposite of giving pleasure, but it is not the opposite of honor.
5. **שם:** עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה נכרי אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו חכמים וכו' והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו.
- Again, ensuring the father's comfort and preventing his pain is referred to as kavod.
6. **קידושין לא, ב:** אמר רבי אבהו כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד וכו' יומא חד

אמר ליה [רבי אבהו לאבימי] אשקיינ מיא, אדאייתי ליה נמנם, גחין קאי עליה עד דאייער.

- Avimi brought his father Rabi Avahu a drink and did not wake him from his sleep. Both are instances of caring for his comfort and enjoyment.
7. **שם,** רבי טרפון הוה ליה ההיא אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין וסליק לה וכו'.
- By helping his mother onto her bed, Rabi Tarfon added to her comfort.
8. **שם,** איבעיא להו משל מי רב יהודה אמר משל בן רב נתן בר אושעיא אמר משל אב. The Gemara assumes that kavod would cost money, and questions who is obligated to pay for it. This would preclude honor, which is usually free of charge.

חיוב נשים כתב הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ז הכ"ב והכ"ד) וז"ל, מצות בספירת העומר עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות, ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום, ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה מליל ששה עשר בניסן. מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן, ונשים ועבדים פטורין ממנה, עכ"ל. הרי דס"ל להרמב"ם שמצות ספירת העומר היא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, וכ"כ הכסף משנה להדיא. ולכאורה פשוט דהוי זמן גרמא כיון שהמצוה נוהגת מפסח ועד עצרת בלבד.

אמנם מצאנו בדברי הרמב"ן בקידושין (לג, ב) שכתב דספירת העומר היא מצות עשה שאין הזמן גרמא, ונשים חייבות. וצ"ע בשיטתו, מדוע לא נחשבה מצות ספירת העומר לזמן גרמא, ובמאי קמפילגי הרמב"ם והרמב"ן. והרבה אחרונים כבר נתלבטו בזה.

קביעות זמן בדברי יחזקאל (סי' מה סק"ד), מחמת דבר אחר והגרי"פ פערלא בספר המצות לרס"ג (מבוא אות יב) ביארו, שהרמב"ן ס"ל שאינו זמן גרמא כיון דתלוי בהבאת קרבן העומר, ולא בתאריך. דהיינו, שמה שמצות ספירת העומר מסויימת בזמנה אינו מחמת היום והזמן בשנה, שאין המצוה באה מכח מה שהיום הוא ט"ז ניסן והלאה, אלא מכח הבאת קרבן העומר, שמיום הקרבן מחוייבין במצות ספירת מ"ט ימים, ואין הזמן גורם למצוה שתבא.

יסוד הדברים מבואר בטורי אבן (מגילה כ, ב)

שכתב לבאר מה שאין מצות הבאת ביכורים נחשבת זמן גרמא, שהנשים מביאות וצריכין מיעוט מקרא שאין קוראות, אע"פ שאינו נוהג אלא מעצרת עד החג, ועד חנוכה מביא ואינו קורא. וז"ל, דלא מיקרי מצות עשה שהזמן גרמא אלא מצוה שאינו נוהג בכל זמן מצד עצמו, כמצוה שיש ימים מיוחדים למצוה, אי נמי שאינו נוהג בלילות אלא בימים לחוד מגזירת הכתוב, אבל הא דמן חנוכה ואילך אינו זמן הבאה אינו מצד עצמן של הימים שגורמין שאינן בני הבאה, אלא דבר אחר גורם להם שאין מצויין על פני השדה וכו', והכי נמי הא דמן החג אינו זמן קרייה אינו מצד עצמן של ימים, אלא דבר אחר גורם להן דרחמנא אמר ושמחת בכל הטוב דהיינו בזמן שמחה וכו', הילכך לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא, עכ"ל. הרי מבואר דהגדר של 'זמן גרמא' הוא שביאת הזמן גורמת למצוה שתבא, אבל אם יש דבר אחר הגורם וקובע את זמן המצוה אין זה זמן גרמא. ובאמת כן מדוייק בלשון רש"י בקידושין (כט, א) (א) 'שהזמן גורם לה שתבוא'.

ועפ"ז ביארו האחרונים הנ"ל שספירת העומר תלויה בקרבן ולא בזמן, דזמן המצוה נקבע ע"פ הבאת העומר, ולכן ס"ל להרמב"ן שאינו זמן גרמא. ובדעת הרמב"ם י"ל בפשטות דמודה לעצם היסוד של הטוריאבן, אלא דס"ל שאין ספירת העומר תלויה בקרבן עומר אלא בזמן, ומה שאמרה תורה 'מיום הביאכם את עומר התנופה' אין זה אלא לסימן בעלמא, וכ"כ הגרי"פ שם. ולפני כמה שנים מצאו מציאה גדולה תשובה ממחר"ם חלאווה (הובא בכנסת הראשונים מנחות סו סק"ג), שביאר שם דעת הרמב"ן דהספירה תלויה בקרבן וכדברי האחרונים הללו, ע"ש.

והגרי"פ כתב לתלות את מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בנידון אם ספירת העומר בזמן הזה מה"ת או מדרבנן. דברמב"ם מפורש דגם בזמן הזה ספירת העומר היא מדאורייתא אע"פ שאין קרבן עומר. אבל רוב ראשונים ס"ל שכיון שאין לנו קרבן עומר אין מצות ספירת העומר אלא מדרבנן, כמש"כ הר"ן סוף פסחים. ממילא י"ל דהרמב"ן ג"כ ס"ל כן שהספירה תלויה בקרבן, וממילא אינה זמן גרמא וכנ"ל, וכמו כן בזמן הזה אינה אלא מדרבנן. אבל הרמב"ם ס"ל דתלויה בזמן ולא בקרבן, ולכן הוי זמן גרמא והוי מה"ת, עכ"ד.

ועי' בחינוך (מצוה שו) שכתב וז"ל, ונוהגת מצות ספירת העומר מדאורייתא בכל מקום בזכרים, בזמן הבית שיש שם עומר, ומדרבנן בכל מקום ואפילו היום שאין

עומר קרב בעוונותינו, עכ"ל. הרי דס"ל דספירת העומר בזמן הזה הוי מדרבנן, ומ"מ נשים פטורות דהוי זמן גרמא, ומוכח דלא כתליית הגרי"פ. [ובאמת שורה אחרונה זו הושמטה בכמה דפוסים של החינוך, וגם ממש"כ בשרשי המצוה משמע דספירת העומר אינה תלויה בקרבן, אמנם במנחת חינוך (סק"ה) נקט כן בשיטת החינוך ע"ש, וע"כ מן הראוי ליישב דעה זו.]

לעולם קביעות זמן וי"ל באופן אחר, דמודה הרמב"ם שספירת העומר תלויה חשיב זמן גרמא בקרבן, אלא דס"ל שכל מצוה שיש לה קביעת זמן נחשבה לזמן גרמא, דלא כהטור"א. [והא דביכורים אינו זמן גרמא, עי' בשלמת חיים (סי' תקצ"ז) שביאר מטעם דהוי חובת קרקע.] וז"ל הרמב"ם בפיה"מ בקידושין (פ"א), מצות עשה שהזמן גרמא היא שחובת עשייתה בזמן מסויים ושלא באותו הזמן אין חיובה חל וכו', ומצות עשה שלא הזמן גרמא הן המצות שחובתן חלה בכל הזמנים, עכ"ל. משמע קצת דלא כרש"י והטור"א, אלא כל שיש זמן מוגבל למצוה הוי זמן גרמא, וממילא אפילו אם המצוה מוגבלת מצד אחר ולא מצד הזמן עצמו, סו"ס יש לה קביעות זמן ונשים פטורות.

ובאמת יש משמעות לזה מדברי התוס' במנחות (צג, ב ד"ה ידו) שהקשו למה לן קרא למעוטי נשים מסמיכה, תיפוק ל' דהוי זמן גרמא כיון דתיכף לסמיכה שחיטה וא"א לשחוט אלא ביום. ותמה בחי' רעק"א וז"ל, ואני בער לא אדע דמני' לרבנותינו בעלי תוספות לומר דזה מקרי זמן גרמא, דהא אין המניעה מצד לילה אלא דכלל הוא דסמיכה יהי תיכף לשחיטה וזהו גם ביום, ובליילה אי אפשר לסמוך לשחיטה, וגם ביום בלא תיכף לשחיטה ליכא סמיכה, וצ"ל עכ"ל.

גם תוס' בקידושין (כט, א ד"ה אותו) הקשו, למה צריכין קרא למעט נשים מחיוב מילה, תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא היא שנימול בשמיני ללידתו. וצ"ב, וכן העיר הרש"ש, שלכאורה אין מילה זמן גרמא כלל, כיון שאינו תלוי בזמן אלא ביום שמיני של לידת אותו תינוק. וז"ל הרש"ש, לעד"נ דלא מיקרי זמן גרמא אלא אם בזמן מן הזמנים בטלה המצוה לגמרי, אבל מילה נוהגת בכל יום ויום אם יש תינוק בעולם שהגיע זמנו היום, עכ"ל. וכן העיר הגר"ח (סטענסיל), ע"ש.

ואפשר שהתוס' ס"ל דכל דבר שיש לו קביעת זמן, בין אם הוא מצד עצמו של הזמן בין אם הוא מצד דבר אחר, סו"ס זמנו קבוע ואינו שוה בכל הזמנים, וממילא הוי זמן גרמא. וזה דלא כדברי הטור"א ומשמעות רש"י, אבל משמע קצת כן מהרמב"ם בפיה"מ. ובאמת, לשון 'זמן גרמא' משמע יותר כפירוש רש"י, אבל לכאורה מהא דקיי"ל דמצוות הנוהגות דוקא ביום נחשבות זמן גרמא, נראה יותר כדברי התוס', דאין היום גורם למצוה שתבוא אלא שבליילה פטור, ודו"ק.

ולפי"ז י"ל שלכו"ע מצות ספירת העומר תלויה בקרבן, אלא דהרמב"ן ס"ל כרש"י והטור"א וממילא אינה זמן גרמא כמש"כ האחרונים. אבל הרמב"ם ס"ל דהוי זמן גרמא כיון שסו"ס יש לה קביעות זמן, וכמשמעות התוס'. אמנם, באמת דחוק לומר בדעת הרמב"ם שהספירה תלויה בקרבן, כיון דס"ל דהוי מה"ת גם בזמן הזה. אלא שמ"מ יש ליישב כך דעת החינוך, דס"ל שמצות ספירת העומר תלויה בקרבן ולכן אינו אלא מדרבנן בזמנה"ז, אבל מ"מ הוי זמן גרמא כיון דסו"ס יש לספירת העומר קביעות זמן.

זמן הקבוע עוד מהלך בדעת הרמב"ן שמעתי מהרה"ג ר' אשר ווייס שליט"א, **בעצם המצוה** דזמן גרמא אינו אלא כשעצם מעשה המצוה שייכת בכל הזמנים אלא שהתורה הגבילה המצוה לזמן מסויים. אבל כשזמן החיוב נכלל בעצם מעשה המצוה אין זה זמן גרמא, כי אין הזמן גורם חיוב המצוה, אלא הזמן הוא חלק ממנה. ולכן ס"ל להרמב"ן שאין ספירת העומר זמן גרמא, כיון דאין מעשה המצוה שייך כלל בשום זמן אחר, דהמצוה היא לספור הימים מט"ז ניסן לשבועות, וא"א לספור ימים אלו בשום זמן אחר. ולפי"ז י"ל שפיר דלכו"ע אין הספירה תלויה בקרבן אלא בזמן, ומ"מ ס"ל להרמב"ן דאין הזמן גרמא מחמת שקביעת הזמן כלולה בעצם המצוה וכנ"ל, ואילו הרמב"ם ס"ל דמ"מ הוי זמן גרמא כיון שסוף סוף יש למצוה קביעות זמן. ולפי"ז אפשר שהרמב"ן ס"ל כהרמב"ם דספירת העומר בזמן הזה דאורייתא, מאחר והספירה אינה תלויה בקרבן.

הגר"א אשר ווייס שליט"א עם להבח"ח האדמו"ר השועות משה מוויזניץ זצ"ל

עלה כבוד Fearing and Caring

Rabbi Shimon Szimonowitz

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלקיכם. (יט, ג)

In Alim Vayetzei 5783, I postulated that although we are accustomed to translating “kavod” as honor or respect – addressing a person respectfully and allowing him to go first, etc. – that translation doesn’t fit its general usage in Tanach and, by and large, by Chazal. There, “kavod” more correctly refers to enjoyment, comfort and wealth (i.e., עושר וכבוד). In conjunction with Shabbos, for example, the Navi (Yeshayahu 58:13) employs the term מכובד, which is rendered by Radak as enjoyment, not honor. Similarly, when Chazal commanded to generously provide one’s wife with items such as jewelry and perfumes, the word “kavod” is again invoked. The article concluded that many aspects of Kibbud Av va’Eim can be explained in the light of the discussion, “but that would be another article...”

Here it is...

תני רבי חייא פרשה זו נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה. רבי לוי אמר מפני שעשרת הדברות כלולין בתוכה: אנכי ה' אלהיך וכתוב הכא אני ה' אלהיכם לא יהיה לך וכתוב הכא ואלהי מסכה לא תעשו לכם לא תשא וכתוב הכא ולא תשבעו בשמי זכור את יום השבת וכתוב הכא את שבתתי תשמורו כבוד את אביך ואת אמך וכתוב הכא איש אמו ואביו תיראו לא תרצח וכתוב הכא לא תעמוד על דם רעך לא תנאף וכתוב הכא מות יומת הנואף והנואפת לא תגנוב וכתוב הכא לא תגנובו לא תענה וכתוב הכא לא תלך רכיל לא תחמוד וכתוב הכא ואהבת לרעך כמוך. (ויקרא רבה כד, ה)

The Rambam in *Sefer Hamitzvos* (*Mitzvos Aseh* 210-211) counts “Kibbud Av va’Eim” and “Mora Av av’Eim” as two distinct mitzvos. In the light of the ninth principle put forth by the Rambam in *Sefer Hamitzvos*, this needs an explanation.

The ninth principle establishes that the count of 613 mitzvos comprises 613 distinct actions which we are either commanded to perform or prohibited from performing; the count is not of how many times the Torah commands or forbids these actions, but of the number of actions that are commanded or prohibited. Even when multiple pesukim command or forbid the same action, it still counts only as a single mitzvah, as repetitions of commandments or prohibitions by the Torah serve to underscore their importance or severity, but not to increase their count. Alternatively, the repetition of a mitzvah sometimes adds details that were not included in the other instance it was mentioned.

If so, how are we to know when two like-sounding commandments are really one and the same, the nuanced differences between the multiple presentations there just to complement one another, or when are they really presenting two unique mitzvos that are to be counted separately in *minyhan hamitzvos*?

The Rambam explains that the only way to know that is when the bearers of tradition, “the *mekablei haTorah*,” i.e. Chazal, spell out that they are two separate mitzvos.

Why did Rambam count “*mora av*” and “*kibbud av*” as two distinct mitzvos rather than just consider them two versions of the same mitzvah with different nuances? *Kibbud Av*, which is included in *Aseres HaDibros*, is arguably an important enough mitzvah to be reiterated in this week’s parshah to emphasize its significance. It is also reasonable to assume that it was repeated to add another dimension to the mitzvah of *kibbud*: being in awe of one’s parents (תיראו) is more than just being *mechaved* them. But what compelled the Rambam to determine that they should be counted separately in the count of 613?

Apparently, the *beraisa* quoted in *Mesechtas Kiddushin* (31b) signaled to the Rambam that these are two separate mitzvos. The *Beraisas* states:

תנו רבנן איזהו מורא ואיזהו כיבוד? מורא: לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו. כיבוד: מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא.

Herein the *mekablim*, the bearers of tradition, clarified that *mora* and *kibbud* are not one and the same. Again, it is fair to ask: Where did Chazal derive that information? Was it a tradition passed down from Sinai, or can it be gleaned from the *pesukim* themselves?

Considering the above postulation, that the term “*kavod*” refers not to “honoring and respecting,” but to “providing enjoyment and comfort,” it is obvious that “*kavod*” is a very different mitzvah from “*yirah*,” which means treating parents with awe. As a matter of fact, it is likely that “honoring and respecting” parents would fall within the rubric of the mitzva of “*yirah*”; treating them with awe is akin to respect and honor.

Presented here are eight passages from the sugya in *Kiddushin* which are better understood according to this explanation:

1. קידושין ל, ב: תנו רבנן איזהו מורא ואיזהו כיבוד? מורא: לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו. כיבוד: מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא.

Feeding and dressing parents are examples of providing “enjoyment and comfort,” not honoring them. One feeds and dresses a child, too.

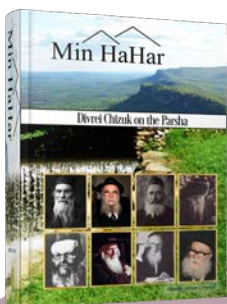
2. קידושין ל, ב: תנו רבנן וכו' איש סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידו לעשות מפני שרשות אחרים עליה.

Based on the *passuk* in this week’s parshah, the *Beraisas* exempts a married woman from “*kibbud av*” because she is pledged to her husband. Providing for parents can conflict with a woman’s obligation to provide for her husband – but it should not hinder her ability to honor her parents.

3. קידושין ל, ב: רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים.

A mother talking sweetly to her son may make him prone to reciprocate by providing her with pleasure, but it would be

continued on page 2

Rabbi Moshe Ahron Crystal

הרב יוחנן מעגעצער

הרב ישעיה שמשון ברוננער

הג"ר יעקב פרומאן

הרב חיים אריה זאב גינזבורג

הרב יעקב חיים קיר

הג"ר שמואל אבא אלשין/
הרב רחמים שורבה כהן